

Nr 118.

Av herr **Törnkvist** i Karlskrona m. fl., *angående utsträckt användning av svensk gatsten vid vägars iordningställande.*

Under de senaste 50 åren har inom Sverige uppvuxit en stenindustri av ganska aktningvärda dimensioner, givande näring och sysselsättning under vissa tider åt bortåt ett par tiotusental arbetare. Näringen har dessutom tillfört moderneringens representanter på de orter, där stenindustrien bedrivits, aktningvärda inkomster av de förr som alldeles värdelösa ansedda bergtillgångarna.

Huvudproduktionen har varit gatsten. Avsättningen har till blott ringa del skett inom landet, vi skulle tro ungefär högst en fjärdedel av dess totala produktion. Tre fjärdedelar av gatstenstillverkningen exporteras sålunda till utlandet och före världskriget gick den ojämförligt största delen av denna export utslutande till Tyskland. Den kris, som med världskrigets utbrott omedelbart drabbade vår gatstensindustri, är att hänföra till denna omständighet. Tyskland stoppade omedelbart vid krigsutbrottet importen av gatsten, de svenska arbetsgivarna stoppade driften och de tusentalen arbetarna inom industrien blevo utan varsel arbetslösa. Krisen drabbade samhället alldeles oförberett.

Man kan fråga sig varför gatstensindustrien så ensidigt utvecklats till en exportindustri, trots att vi även här inom landet torde ha behov av ett hållbart bromedel för våra vägar och gator. Här ha vi ju ett material i graniten, placerat inom vårt eget land, för vissa orter lätt tillgängligt, lätttransportabelt och hållbart. Vi känna icke huruvida någon gång en verklig, på lång sikt inställd kostnadskalkyl ådagalagt, att det icke är möjligt för oss att själva använda detta enkla naturmaterial för våra gator och vägar i större utsträckning än som nu sker. Klart är, att engångskostnaden för gatstenens placering i vägar och gator är högre än motsvarande kostnader för varje annan använd materiel, men lika klart är också, att underhållskostnaden för en omsorgsfullt lagd stenbro är högst avsevärt billigare än underhållskostnaden för varje annan använd materiel. I fråga om det inbördes förhållandet dem emellan för olika gatubeläggningsmedel göres här intet försök till uttalande. Det är blott för oss, som för så många andra inom vårt land, oklart varför icke våra bergtillgångar i form av gatsten i högre grad än vad fallet är tagas i anspråk för vägars och gators iordningställande och vårt huvudsyfte är att söka bringa denna fråga upp till granskning.

Förhållandena ha visserligen på detta område, främst genom motorismens snabba utveckling under de senare åren, genomgått en högst avsevärd förändring. Städerna voro tills helt nyligen de enda, som kunde sägas ha behov av

ett kraftigare och hållbarare bromedel för sina trafikleder. Där har man också sedan länge använt gatstenen i de mera av den tunga trafiken påfrestade trafiklederna. Man torde härav förvisso kunna våga draga den slutsatsen, att gatstenen i det långa loppet befunnits konkurrenskraftig. Nu ha emellertid framförallt de stora stråkvägarna i landet, infartsvägarna till våra städer och andra större orter m. fl., befunnits böra göras lika bärkraftiga som städernas gator. Dessa trafikleder på landet kunna inte längre underhållas med en gruspåfyllning då och då, som skedde den tid, då uteslutande bondens lätta enbetskjuts eller tvåbetskjuts i sakta mak rörde sig fram på vägen. Den tunga motortrafiken, som i hög grad gjort landsvägarna till stora transportleder mellan olika samhällen, ställer samma hållbarhetskrav på dessa vägar som på städernas gator.

I och med att denna utveckling skett, har det också i vida högre grad än förr nu blivit ett statsintresse, att det tillses, att åtminstone landets stora huvudvägar hållas i ett tillfredsställande skick, men framför all att dessa vägbehovs finansiering sker medborgerligt betryggande och rättvist. Som en följd härav synes staten också böra ha intresse utav att medlen så långt möjligt är användas för att stödja näringsgrenar, vars arbete just är inriktat på produktleveranser för vägar och gator.

En utredning om den svenska gatstenens ökade användning för iordningställande av vårt vägväsende synes oss böra företagas. Vi avse härmed att söka tillgodose inte allenast vägväsendet utan även stenindustrien. Vi ha iakttagit de olyckliga följderna av industriens uteslutande exportkaraktär, följer som, det vilja vi påpeka, naturligtvis också iakttagits inom en del andra näringsgrenar. I fråga om gatstensindustrien synes emellertid landet självt i ökad grad ha behov av dess produkter i den utveckling som vi nu stå mitt uppe i och därmed bör också kunna ske en för samhället själv synnerligen nyttig bättre avvägning inom denna industri mellan hemmamarknad och exportmarknad. Vi avse att genom en utredning söka åstadkomma, att det auktoritativt klarlägges, huruvida gatstenens användning inom landet i högre grad än nu är fallet är för landet ekonomiskt fördelaktigt, jämförd med annan materiel, därvid hänsyn också bör tagas till det läge stenindustrien kommit i genom kända omständigheter. Tiden nu synes oss lämplig för en sådan utredning, som bör kunna snarast möjligt utföras. Självklart bör denna utredning ske alldeles oberoende av de åtgärder, statsmakterna torde böra tillgripa för att hjälpa arbetarna i stenindustriens nuvarande krisläge.

Med stöd av det anförda hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av frågan om möjligheten av att i större utsträckning än nu är fallet använda den svenska gatstenen för våra svenska vägars iordningställande.

Stockholm den 20 januari 1927.

Olof Carlsson.

Verner Karlsson
i Vätö

Algot Törnkvist.

Vilh. Carlson,
Mölnadal